

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” jako forum wymiany myśli na temat problemów wychowania i badań edukacyjnych

Author: Maria Kycler

Citation style: Kycler Maria. (2016). „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” jako forum wymiany myśli na temat problemów wychowania i badań edukacyjnych. W: J. Dzieniakowska, M. Olczak-Kardas (red.), Książka, biblioteka, informacja : między podziałami a wspólnotą. T. 5. (S. 361-380). Kielce : Uniwersytet Jana Kochanowskiego.

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

MARIA KYCLER

„Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” jako forum wymiany myśli na temat problemów wychowania i badań edukacyjnych

Geneza i cele programowe „Paidei”

„Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” to ogólnopedagogiczne czasopismo naukowe¹, które ukazywało się w latach 1972 – 1992-93. Organem założycielskim i wydawcą był Komitet Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk (KNP PAN)².

Powołanie do życia tytułu było związane z obradami Międzynarodowego Kongresu Pedagogicznego, który w dniach 4-9 września 1969 r. zgromadził w Warszawie ponad czterystu przedstawicieli nauk pedagogicznych z całego świata³. Kongres był w istocie naukową konferencją członków Międzynarodowego Towarzystwa

---

¹ W pracy przyjęto kryteria stosowane do klasyfikacji czasopism pedagogicznych, zbieżne z ogólną klasyfikacją periodyków. Zob. szerzej F. Filipowicz, *Pojęcie i klasyfikacja czasopism pedagogicznych*, w: *Czasopiśmiennictwo pedagogiczne w Polsce Ludowej. Praca zbiorowa*, pod red. F. Filipowicza, Warszawa 1981, s. 14-91.

² Komitet Nauk Pedagogicznych PAN został powołany 3 lutego 1953 r. Od roku 1960 funkcjonował jako Komitet Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych, by po jego rozpadzie w 1972 r. ponownie przyjąć nazwę Komitet Nauk Pedagogicznych. Z tego względu instytucją sprawczą dwóch wydanych w roku 1972 tomów „Paidei” był jeszcze Komitet Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych. Por. M. Pęcherski, *Komitet Nauk Pedagogicznych 1953-1977*, w: *Komitety Naukowe w okresie 25-lecia Polskiej Akademii Nauk*, t. 2, *Komitety naukowe Polskiej Akademii Nauk w dziedzinie nauk społecznych*, Warszawa 1978, s. 141-142.

³ Irena Wojnar, sekretarz naukowa Kongresu wspomina, że odbył się on w Polsce na wniosek złożony w 1965 r. przez B. Suchodolskiego podczas zjazdu w Cambridge; poprzedziły go [...] kilkuletnie przygotowania realizowane przez całe środowisko warszawskich pedagogów, nikt oczywiście nie mógł się spodziewać, że dramatyczne wydarzenia Marca 68. odbiją się boleśnie na tym wydarzeniu. Zapewne z przyczyn prestiżowo-dyplomatycznych ówczesne władze państwowe »wzięły w nawias« sprawę Kongresu, który odbył się jednak w sposób godny i stał się trwałym sukcesem Uniwersytetu, mimo, że niektórzy oczekiwani uczestnicy odmówili w nim udziału. Można sądzić, że Kongres stanowił zarówno apogeum naszej swobodnej aktywności naukowej, jak ostatni akord jej bogactwa i niezależności. Zob. I. Wojnar, *Profesor Bogdan Suchodolski w Uniwersytecie Warszawskim*, w: *Bogdan Suchodolski – osoba i myśl. Zbiór studiów*, pod red. I. Wojnar, Warszawa 2014, s. 216.

Nauk Pedagogicznych (Association Internationale des Sciences de l'Education – International Association for the Advancement of Educational Research)⁴, lecz w Polsce odbył się pod opieką Polskiej Akademii Nauk oraz Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego, a Komitet Nauk Pedagogicznych i Psychologicznych był jego organizatorem. Nawiązując do obrad Kongresu, które toczyły się w Uniwersytecie Warszawskim w trzech sesjach plenarnych oraz podczas dziewiętnastu posiedzeń sekcji tematycznych⁵, podkreślano: *Fakt, iż po raz pierwszy w kraju obozu socjalistycznego zebrali się pedagodzy reprezentujący środowiska naukowe z tak szerokiego terenu, pozwolił na zarysowanie zagadnień nowych i ważnych. Myślą przewodnią a zarazem głównym tematem warszawskiego Kongresu była sytuacja i zadania nauk pedagogicznych wynikające z problematyki, jaką teorii i praktyce wychowania stawia cywilizacja współczesna, a zwłaszcza procesy industrializacji, demokratyzacji i kultury masowej. Odsłaniając ważne i pobudzające do myślenia różnice w poglądach, wyrastające z różnych doświadczeń społecznych, dostrzeżono problemy i zadania wspólne, wyrastające zarówno z naukowo-technicznego charakteru cywilizacji nowoczesnej, jak i z dążeń wszystkich narodów świata do postępu i pokoju. Referaty przedstawione na Kongresie były tak bogate i wszechstronne, że zasługiwały na trwalszy ślad niż ulotna dokumentacja kongresowa*⁶.

Z tego względu – na etapie przygotowań do Kongresu – KNP PAN podjął decyzję o powołaniu „Międzynarodowego rocznika pedagogicznego”, który stałby się kontynuacją warszawskiego dialogu⁷. Z inicjatywy profesora Bogdana Suchodolskiego, ówczesnego przewodniczącego KNP, założono czasopismo „Paideia”⁸. Profesor w badaniach chętnie nawiązywał do greckiej „paidei” i rzymskiej „humanitas”⁹, był jednocześnie zwolennikiem idei połączenia polskiej pedagogiki ze światową

⁴ Nazwa towarzystwa podana zgodnie z jej ówczesnym brzmieniem; później zmieniona na Association mondiale des sciences de l'éducation – World Association for Educational Research (AMSE/WAER). Ten akronim będzie wykorzystywany w dalszej części pracy.

⁵ I. Wojnar, *The International Congress of Pedagogues. Warsaw, September 4-9, 1969*, „Paideia” 1972, t. 1, s. 521-533.

⁶ I. Wojnar, „Paideia” 1972/73, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1974, nr 4, s. 281.

⁷ Cezury czasowe, na które przypadło wydawanie „Paidei” – związane z kolejnymi okresami ewolucji czasopism pedagogicznych wyznaczanych zazwyczaj przez przeprowadzane reformy systemowe – omawiają szerzej Jerzy Jarowiecki i Franciszek Filipowicz. Zob. J. Jarowiecki, *Czasopisma pedagogiczne w Polsce*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, red. W. Pomykało, Warszawa 1993, s. 86-87 oraz F. Filipowicz, *Zarys rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa pedagogicznego*, w: *Czasopiśmiennictwo...*, s. 48-61.

⁸ Na polskim rynku wydawnictw naukowych podobny tytuł był już wcześniej obecny. W latach 1948-1949 staraniem nauczycieli języka łacińskiego i greckiego zrzeszonych w Polskim Towarzystwie Filologicznym ukazywało się pismo „Paideia. Przegląd dydaktyczno-naukowy z zakresu filologii klasycznej”. Redakcja (w składzie Janina Niemirska-Pliszczyńska, Marian Golias i Stanisław Skimina) w słowie wstępnym pisała: *Nadając [...] nazwę „Paideia”, pragniemy przez nią ujawnić naszą postawę wychowawczą i dydaktyczną, która dąży przede wszystkim do rozwijania i utrwalania w młodzieży wewnętrznej kultury duchowej, ideału pełnego człowieczeństwa, który ma ją bronić przed barbaryzacją, jakiej świadkami i ofiarami byliśmy sami w ostatniej wojnie. Zadaniem pisma była kontynuacja myśli przedwojennego „Kwartalnika Klasycznego” redagowanego przez Ryszarda Gańszyńca. Zob. Słowo wstępne, „Paideia. Przegląd dydaktyczno-naukowy z zakresu filologii klasycznej” 1948, nr 1, s. 1-2 [dostępny online: <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=8399&from=publication; 1.04.2016>]. Również we Włoszech, w roku 1946 założono czasopismo „Paideia. Rivista di filologia, ermeneutica e critica letteraria”. Zob. „Paideia. Rivista di filologia, ermeneutica e critica letteraria” [dostępny online: <http://www.stilgrafcesena.com/paideia/rivista.htm; 1.04.2016>].*

⁹ I. Wojnar, *Człowiek i świat człowieka. Kilka refleksji o twórczości Profesora Bogdana Suchodolskiego*, „Edukacja” 1993, nr 1, s. 8.

nauką oraz dyskutowania problemów w ramach wolnej wymiany wiedzy i myśli, opowiadał się za prowadzeniem dialogu ponad podziałami politycznymi i ideologicznymi¹⁰. Wyrazem pluralizmu i poszanowania różnicowań stał się skład międzynarodowej rady redakcyjnej, złożonej z przedstawicieli pedagogiki zachodniej i wschodniej. Radę utworzyli: prof. Bogdan Suchodolski (redaktor naczelny), prof. Richard D’Aeth (Wielka Brytania), prof. Maurice Debesse (Francja), prof. Aleksiej Iwanowicz Markuszewicz (ZSRR) oraz doc. Irena Wojnar¹¹.

Artykuł redakcyjny¹² zamieszczony w tomie pierwszym precyzował zadania wydawnictwa. Podkreślał, że zamierzenia i intencje redakcji są znacznie szersze i bardziej trwałe niż tylko wydanie książki upamiętniającej konferencję. Powołane czasopismo otwierało łamy i zapraszało do współpracy członków AMSE/WAER oraz tych wszystkich pedagogów z całego świata, którzy dzielili przekonanie o potrzebie rozwoju pedagogiki humanistycznej. Nawiązując do pytania postawionego przez Jana Amosa Komeńskiego „Emendatio rerum humanorum?” redakcja podjęła próbę znalezienia skutecznych sposobów realizacji naprawy rzeczy ludzkich¹³. Celowi temu przyświecał obrany tytuł rocznika – greckie pojęcie „paideia” (παῖδεία), współcześnie rozumiane jako [...] *potencjalna aksjologiczna struktura człowieka, ideał wychowania, który jest bardziej postulatem niż realnym spełnieniem. Wyraża powszechne ludzkie dążenie do zharmonizowania duchowych i estetycznych aspektów życia oraz uzyskania jedności dobra, prawdy i piękna w procesie wychowania („kalokagatia”). Przejście od filozofii do „paidei” symbolizowało drogę rozwoju człowieka od wiedzy i odsłaniania prawdy życia do działania zmierzającego w kierunku wychowania w etycznej prawości. Oznaczało także przybliżenie się do moralnej doskonałości, czyli realizacji najgłębszej istoty człowieka, jego szlachetnego charakteru, pewnego optimum godności ludzkiej*¹⁴.

Redakcja podkreślała, że „paideia” jest również wyrazem nadziei, iż ludzkość potrafi się kształcić na swych własnych dziełach; uważała, że nadzieja – obecna od narodzin cywilizacji europejskiej, szczególnie potrzebna w czasach współczesnych, nacechowanych wielością i różnorodnością ludzkich kreacji – wytycza drogę ku poprawie świata i pełniejszego rozwoju wszystkich ludzi, ale równocześnie obarcza ich większą odpowiedzialnością za otaczającą rzeczywistość. Odpowiedzialność tę ponoszą również pedagodzy, dla których praca z młodym pokoleniem jest zadaniem wielkim i trudnym. Stąd wyrażone przeświadczenie, że pismo „Paideia” znajdzie swoje miejsce wśród pedagogów we wszystkich krajach¹⁵.

¹⁰ H. Muszyński, *Foreword*, „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” 1992-93, t. 17, s. 7.

¹¹ Powołany komitet redakcyjny odpowiadał zaleceniom formułowanym pod adresem periodyków PAN: redakcję tworzyli pracownicy nauki, specjaliści w dyscyplinie odpowiadającej profilowi merytorycznemu czasopisma, rekrutujący się z kraju i z zagranicy. Warto podkreślić, że we wszystkich periodykach naukowych PAN zespoły redakcyjne nie posiadały pracowników etatowych. Zob. C. Dejnawicz, J. Płoski, *Periodyki Polskiej Akademii Nauk – na cenzurowanym*, „Nauka Polska” 1981, nr 5-6, s. 129-130.

¹² Prawdopodobnie pióra B. Suchodolskiego.

¹³ *Editorial*, „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” 1972, t. 1, s. 9.

¹⁴ A. Żywczok, *Paideia*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 4, red. nauk. i przewodn. kom. red. T. Pilch, Warszawa 2005, s. 7.

¹⁵ *Editorial...*, s. 10.

Pracami redakcyjnymi „Paidei” kierował Bogdan Suchodolski (1903-1992), pedagog, filozof oraz historyk nauki i kultury. Profesor [...] *najwięcej uwagi poświęcał pedagogice i teorii wychowania i z pewnością nikt silniej nie oddziałał na ukształtowanie oblicza tej dyscypliny w Polsce. [...] Bogdan Suchodolski był w latach 1958-68 dyrektorem Instytutu Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Warszawskiego, największej tego typu placówki naukowej w kraju; przez 18 lat, od 1955 do 1973, był przewodniczącym Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN; był honorowym przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego; rozsławiał polską pedagogikę w świecie jako członek a w latach 1969-1973 przewodniczący Międzynarodowego Towarzystwa Nauk Pedagogicznych oraz jako współzałożyciel i honorowy członek a w latach 1964-71 wiceprzewodniczący Europejskiego Towarzystwa Pedagogiki Porównawczej*¹⁶. Suchodolski był inicjatorem i organizatorem działalności wydawniczej, m.in. redaktorem czasopism: „Kultura i Wychowanie” (1933/1934-1939), „Studia Pedagogiczne” (1954-1972), „Kwartalnik Pedagogiczny” (1956-1969), „Rocznik Pedagogiczny” (1972-1974).

W międzynarodowej redakcji pracował także Richard D’Aeth (1912-2008), ówczesny profesor i dziekan Wydziału Pedagogiki na Uniwersytecie Exeter, który w latach 1978-1984 stanął na czele Hughes Hall w Cambridge. Cieszył się opinią eksperta w zakresie systemów edukacyjnych oraz znakomitego mentora, mającego dar rozpoznawania obiecujących młodych talentów pedagogicznych i wspierania ich na drodze rozwoju naukowego.

Członkiem redakcji był również Maurice Debesse (1903-1998) francuski pedagog i psycholog moralista. Profesor Uniwersytetu w Strasburgu i paryskiej Sorbony prowadził badania nad procesem wychowania dostosowanym do poszczególnych etapów rozwoju uczniów. Od 1973 r. był honorowym przewodniczącym AMSE/WAER.

W składzie rady redakcyjnej znalazł się Aleksiej Iwanowicz Markuszewicz (1908-1979) ówczesny wiceprezes Akademii Nauk Pedagogicznych RFSRR oraz Akademii Nauk Pedagogicznych ZSRR. Matematyk i metodyk nauczania tego przedmiotu był zwolennikiem reformy nauczania i tworzenia nowych podręczników szkolnych w zakresie matematyki, a także reformy kształcenia nauczycieli; rozwinął teorię podręcznika szkolnego. Po jego śmierci, do komitetu redakcyjnego wszedł prof. Aleksander Aleksandrowicz Miroljubow, członek Akademii Nauk Pedagogicznych ZSRR.

Funkcję sekretarza naukowego redakcji pełniła Irena Wojnar, najbliższa i długoletnia współpracowniczka B. Suchodolskiego, związana z Uniwersytetem Warszawskim. Badaczkę interesowała przede wszystkim problematyka teorii wychowania estetycznego jako dziedziny poszukiwań z pogranicza nauk pedagogicznych, estetyki

¹⁶ W. Markiewicz, *Obecność Bogdana Suchodolskiego w polskim życiu naukowym*, w: *Profesor Bogdan Suchodolski. Jego filozofia, myśl pedagogiczna i działalność*, kom. red. I. Wojnar, H. Kwiatkowska, Z. Kwieciński, Warszawa 1996, s. 57.

i socjologii sztuki. Dużą wagę przykładła do zagadnień edukacji humanistycznej; jej perfekcyjna znajomość języków obcych¹⁷ była pomocna w pracach redakcyjnych.

Redakcja w opisanym składzie wydała szesnaście roczników. Śmierć Bogdana Suchodolskiego zdecydowała o zamknięciu tytułu. W 1994 r., w drugą rocznicę śmierci oraz 90. rocznicę urodzin Profesora ukazał się ostatni tom „Paidei” w całości dedykowany jej twórcy¹⁸; komitet redakcyjny tomu 17. pracował w składzie: Heliodor Muszyński (redaktor naczelny), Irena Wojnar (sekretarz) oraz Czesław Kupisiewicz, Zygmunt Łomny i Andrzej Radziejewicz-Winnicki.

Przez wszystkie lata „Paideia” ukazywała się bez wsparcia merytorycznego ze strony rady redakcyjnej. Można przypuszczać, że funkcję tę pełnił w jakimś stopniu organ założycielski i wydawca – KNP PAN.

Ze wspomnień Ireny Wojnar wynika, że redakcja „była ruchoma” – nie miała stałej siedziby; związana z miejscem pracy Bogdana Suchodolskiego: początkowo z Uniwersytetem Warszawskim, a po Jego usunięciu z uczelni i rozwiązaniu Instytutu Nauk Pedagogicznych UW (1970) prawdopodobnie przeniesiona do PAN¹⁹. *Nic nie było sztywne, żadnych zebrań czy spotkań, współpraca polegała na korespondencji [...]*²⁰ na ogół prowadzonej przez sekretarz redakcji. Zamieszczane na łamach „Paidei” teksty głównie pozyskiwał B. Suchodolski²¹, czasem inne osoby związane z redakcją, m.in. poprzez KNP PAN. Przede wszystkim dbano o aktualność tematyki, m.in. z tego względu publikowano szczególnie interesujące i ważne wystąpienia kongresowe, będące egzemplifikacją rozwoju nauk o wychowaniu w Polsce i zagranicą. Do redakcji wpływały także artykuły nadsyłane przez osoby stale współpracujące z członkami redakcji, na przykład w ramach UNESCO, AMSE/WAER czy innych międzynarodowych organizacji pedagogicznych. Na szczególną uwagę, z punktu widzenia polskich pedagogów, zasługiwały prace zachodnich badaczy, do których dostępność w okresie PRL była ograniczona lub wręcz niemożliwa. Z kolei liczne publikacje rodzimych autorów prezentowały polską myśl pedagogiczną poza granicami kraju.

¹⁷ Ważnym osiągnięciem I. Wojnar są przekłady na język polski dzieł pedagogicznych z języków: francuskiego, włoskiego i angielskiego.

¹⁸ Decyzję o poświęceniu t. 17 pamięci prof. B. Suchodolskiego podjął KNP PAN. Szerzej zob. H. Muszyński, s. 8.

¹⁹ O braku oficjalnego, stałego lokum redakcji świadczy m.in. apel B. Suchodolskiego (wówczas przewodniczącego AMSE/WAER skierowany do członków stowarzyszenia) o nadsyłanie opinii na temat pożądanego kierunku badań pedagogicznych na adres domowy Profesora. Zob. „Paideia” 1973, t. 3, s. 11.

²⁰ I. Wojnar, *List z dn. 14 lutego 2016 r.*, rkps.

²¹ B. Suchodolski był dobrze znany za granicą; jego książki w licznych przekładach ukazywały się zwłaszcza we Włoszech, Portugalii, Hiszpanii, wykladał na uczelniach w wielu krajach europejskich, np. w École Pratique des Hautes Études w Paryżu, w uniwersytetach niemieckich, w Austrii, we Włoszech, a także w Stanach Zjednoczonych. Znana jest jego wieloletnia współpraca z organizacjami międzynarodowymi, rozpoczynając od UNESCO, której służył przez wiele lat jako powszechnie znany ekspert. Był członkiem, a w latach 1964-1971 wiceprzewodniczącym Comparative Education Society in Europe; współtworzył AMSE/WAER, w latach 1969-1973 przewodniczył tej organizacji; członkiem Académie Internationale d'Histoire des Sciences (w latach 1968-1971 wiceprzewodniczącą); Worlds Future Studies Federation (1977-1986 wiceprzewodniczącą), Société Européenne de Culture. Współpracował z Klubem Rzymskim, z International Association of Educators for a World Peace. Uczestniczył w ogromnej liczbie kongresów, konferencji i sympozjów organizowanych przez wymienione instytucje i organizacje. Zob. I. Wojnar, *Bogdan Suchodolski (1903-1992)*, w: *Myśliciele o wychowaniu*, t. 2, red. nauk. C. Kupisiewicz, Warszawa 2000, s. 395-396.

Prace nadsyłane z całego świata na ręce redaktora naczelnego wypełniały łamy kolejnych tomów „Paidei”, która mimo że podtytuł sugerował coroczną edycję, ukazywała się ze zmienną regularnością²². Każdy numer miał indywidualny profil merytoryczny, a zamieszczane teksty były grupowane w działy tematyczne. Redakcja nie opracowała własnych standardów konstrukcji artykułów naukowych ani wskazań edytorskich dla autorów. Do druku przyjmowano teksty spełniające wymóg wysokiej wartości poznawczej. Ponieważ czytelnikami i autorami „Paidei” byli przede wszystkim pedagodzy, psychologzy i socjologzy wychowania z różnych krajów, głównie skupieni w AMSE/WAER zdecydowano, że artykuły będą ogłaszane wyłącznie w językach kongresowych: francuskim, angielskim i rosyjskim. Od roku 1975 publikowano także prace w języku niemieckim, a w tomie 14 okazjonalnie ukazał się tekst po włosku. Jak informują notki w poszczególnych tomach pisma, artykuły były drukowane w języku wybranym przez autora, bez żadnych ingerencji redakcyjnych, za wyjątkiem korekt gramatycznych. Publikowane prace nie zawsze były opatrzone aparatem naukowym; styl cytowań i bibliografii był uzależniony od powszechnie stosowanego w kraju autora. Zrezygnowano również z zamieszczania abstraktów²³.

Struktura „Paidei” oraz charakterystyka treści publikowanych artykułów i ich autorzy

„Paideia” – zgodnie z przyjętą przez B. Suchodolskiego linią programową – miała stać się forum dialogu na temat aktualnych problemów wychowania i badań edukacyjnych w duchu pedagogiki humanistycznej oraz otwartości w nauce; była adresowana do wszystkich, którzy chcieli konfrontować własne myślenie pedagogiczne ze stanem dyscyplin humanistycznych, w poprzek ich podziałów.

Zaproponowana przez Profesora formuła czasopisma naukowego odwoływała się do podstawowej zasady prowadzenia badań naukowych – swobodnej wymiany myśli i wiedzy. Wiązała się z konsekwentnym pozyskiwaniem do wyzwań wpisanych w pojęcie „paideia” przedstawicieli różnorodnych dziedzin humanistyki i orientacji intelektualnych. Można przypuszczać, że Profesor planując w latach 60. XX w. organizację Międzynarodowego Kongresu Pedagogicznego i wydawanie międzynarodowego rocznika pedagogicznego pragnął dyskutować [...] *okres popaździernikowego otwarcia, które wyrażało się zarówno w zmianie sposobów myślenia i obszarów badawczych, jak i w nawiązywaniu naukowych kontaktów z zagranicą*²⁴. Odwilż, oprócz szerszego dostępu do wydawanych na Zachodzie publikacji pedagogicznych (niekiedy tłumaczonych na język polski) oraz nawiązania pierwszych oficjalnych

²² Franciszek Filipowicz zaklasyfikował „Paideię” do grupy wydawnictw ciągłych. Zob. *Czasopiśmiennictwo...*, s. 230. Zapisy w stopce redakcyjnej świadczą także o wydłużonym procesie wydawniczym niektórych tomów.

²³ W 27% periodyków PAN streszczenia nie występowały. Zob. C. Dejnarowicz, J. Płoski, s. 130.

²⁴ I. Wojnar, *Profesor Bogdan Suchodolski w Uniwersytecie Warszawskim*, w: *Bogdan Suchodolski – osoba i myśl. Zbiór studiów*, pod red. I. Wojnar, Warszawa 2014, s. 216.

kontaktów z zachodnimi placówkami naukowo-badawczymi w zakresie pedagogiki przyniosła istotną odczuwalną zmianę – traktowanie pedagogiki jako jednej z „nauk o wychowaniu”, a nie odrębnej i niepowiązanej z innymi dyscypliny naukowej²⁵.

Rocznik ogłaszając na łamach wyniki najnowszych badań edukacyjnych, prezentowanych i dyskutowanych podczas międzynarodalnych konferencji stał się nie tylko narzędziem upowszechniania wiedzy wśród szerokiego grona pedagogów i przedstawicieli innych dyscyplin, ale również nadawał rangę publikowanym treściom, poprzez ciągłe redefiniowanie humanizmu i postawy humanistycznej.

Artykuły zamieszczane w „Paidei” były przede wszystkim przedmiotem recepcji polskich i zagranicznych pracowników naukowo-dydaktycznych zajmujących się badaniami w dziedzinie wychowania i oświaty, a także dydaktyków różnych szczebli nauczania oraz studentów. Ta szeroka grupa odbiorców czerpała z „Paidei” inspiracje do przyszłych prac teoretycznych i empirycznych, przez co pomnażała i poszerzała wiedzę z zakresu edukacji, przyczyniała się do stałej wymiany idei naukowych oraz rozwoju pedagogiki i jej subdyscyplin.

W ocenie Stanisława Juszczaka „Paideia” była bardzo liczącym się w Polsce rocznikiem; za istotne i wyróżniające cechy pisma badacz uznał jego unikalny historyczno-filozoficzny i edukacyjny charakter oraz zamierzony cel dotarcia do szerokiego grona czytelników²⁶.

Struktura „Paidei” odbiegała od powszechnie dziś przyjętej przez periodyki naukowe zasady publikowania w stałych działach – artykułów naukowych (rozpraw teoretycznych i metodologicznych) oraz recenzji książek naukowych, sprawozdań z konferencji i innych imprez naukowych, czy materiałów o drugorzędnym naukowo znaczeniu.

Redakcja drukowała głównie artykuły. Jedynie tom pierwszy i ostatni były opatrzone słowem wstępnym. Zaledwie trzykrotnie w dziale *Kronika* zostały zaprezentowane teksty służące wtórnemu upowszechnianiu wiedzy, przede wszystkim sprawozdania z odbytych konferencji, zjazdów czy sympozjów. Taka struktura pisma była jednak dość typowa dla wydawanych ówczesnie periodyków panowskich²⁷.

Zgodnie z celem i zakresem przedmiotowym pisma artykuły dokumentowały przebieg dyskursu pedagogicznego i edukacyjnego oraz zapoznawały z wynikami projektów i badań, prowadzonych w różnych ośrodkach akademickich na świecie. W tym celu redakcja prowadziła odpowiednią politykę wydawniczą, która wyrażała się w programowaniu i inspirowaniu tematyki przewidzianej do poszczególnych tomów oraz aktywnym uczestnictwie w międzynarodowej komunikacji naukowej

²⁵ C. Kupisiewicz, *O Bogdana Suchodolskiego refleksjach na temat pedagogiki i wychowania oraz ich aktualności*, w: *O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego w 110. rocznicę urodzin*, pod. red. C. Kupisiewicza, B. Śliwerskiego, Sosnowiec 2014, s. 15.

²⁶ S. Juszczak, „*The New Educational Review*” czyli *O procesie umiędzynarodowienia polskiego naukowego periodyku pedagogicznego*, „*Ruch Pedagogiczny*” 2012, nr 4, s. 190.

²⁷ Jak wykazała okresowa ocena wartości merytorycznej i edytorskiej wszystkich periodyków naukowych (czasopism i wydawnictw ciągłych) wydanych w latach 1977-1978 staraniem PAN, 38,5% analizowanych tytułów nie miało stałych wyodrębnionych działów, gdyż były „jednotematyczne”, miały „układ dyscyplinarny”, „tematyczny” itd. W tej grupie przeważały wydawnictwa ciągłe, podczas gdy czasopisma miały na ogół stałe działy. Zob. C. Dejnarczyk, J. Płoski, s. 133.

– zamawianiu artykułów u określonych autorów w kraju i zagranicą, pozyskiwaniu materiałów konferencyjnych, a także inicjowaniu na łamach „Paidei” dyskusji i polemik²⁸.

Duże zróżnicowanie zagadnień podejmowanych w artykułach oraz referatach i komunikatach pokonferencyjnych zdecydowało o wprowadzeniu działów tematycznych. Struktura treści poszczególnych tomów „Paidei” została ujęta w tabeli 1.

Tabela 1. Struktura treści „Paidei” z uwzględnieniem działów tematycznych i języka tekstów

Tom i rok	Struktura treści – działy tematyczne	Liczba tekstów w języku:				
		fr.	ang.	niem.	ros.	wł.
1, 1972	Artykuł wstępny (Editorial)	1				
	Edukacja i społeczeństwo (Education and Society)	7	5	-	4	-
	Struktura systemu szkolnictwa (Structure of the School System)	5	7	-	2	-
	Metodologia nauk pedagogicznych (Methodological Approach to Educational Sciences)	5	10	-	5	-
	Organizacja badań pedagogicznych (Organization of Educational Research)	1	1	-	1	-
2, 1972	Istota współczesnej edukacji: nauka (The Contents of Modern Education: Science)	6	8	-	4	-
	Istota współczesnej edukacji: technika (The Contents of Modern Education: Technology)	5	8	-	4	-
	Istota współczesnej edukacji: sztuka (The Contents of Modern Education: Arts)	16	5	-	4	-

²⁸ Przykładem może służyć wspomniany już t. 3, w którym opublikowano wyniki ankiety przeprowadzonej wśród czytelników – członków AMSE/WAER – na temat odnowy pedagogiki jako nauki.

3, 1973	Odnova pedagogiki (Renewal of Pedagogy)	7	2	-	1	-
	Wychowanie młodzieży – niektóre nowe aspekty (Education of the Young People – Some New aspects)	1	4	-	-	-
	Edukacja permanentna – wprowadzenie do istnienia (Lifelong Education – Introduction to the Existence)	4	2	-	1	-
	Badania pedagogiczne na rzecz strategii w dziedzinie wychowania (Pedagogical Research in Favour of Educational Strategy)	3	4	-	-	-
4, 1975	Edukacja w PRL (Education in People's Poland)	2	1	-	-	-
	Niektóre aktualne problemy nauk o wychowaniu (Some Actual Problems of Educational Sciences)	4	4	1		
	Edukacja permanentna (Lifelong Education)	5	2	2	-	-
	Kronika (Chronicle)	1	-	1	-	-
5, 1976	Edukacja w świecie współczesnym (Education in the Contemporary World)	2	1	-	-	-
	Praca – sztuka – czas wolny (Work – Art – Leisure)	4	5	-	-	-
	Uczestnictwo i edukacja permanentna (Participation and Long-life Education)	1	1	1	-	-
	Polski wkład w edukację (Poland's Apporment in Education)	-	2	1	-	-
	Kronika (Chronicle)	1	-	-	2	-
6, 1978	Cele i teorie edukacji (Aims and Theories of Education)	8	-	-	1	-
	Edukacja i społeczeństwo (Education and Society)	4	6	-	-	-
	Badania pedagogiczne (Educational Research)	1	3	-	-	-
	Kształcenie kadr (Preparation of Staff)	2	-	-	-	-

7, 1980	Samorealizacja człowieka (Self-Realization of Man)	4	2	1	-	-
	Polityka edukacyjna (Educational Policy)	1	2	-	-	-
	Wychowanie przez sztukę (Education through Arts)	3	1	-	2	-
	Reforma szkolnictwa (School Reform)	3	2	-	-	-
	Kronika (Chronicle)	2	1	-	-	-
8, 1980	Wychowanie – ujęcie globalne (Education – The Global Approche[!])	2	3	-	-	-
	Przyszłość wychowania (The Future of Education)	4	6	-	-	-
	Edukacja permanentna (Life-long Education)	2	2	1	-	-
	Twórczość, kultura i wychowanie (Creativity, Culture and Education)	2	1	-	-	-
9, 1981	Filozofia i wychowanie (Philosophy and Education)	2	3	-	-	-
	Spółeczne i ekonomiczne aspekty wychowania (Social and Economic Aspects of Education)	-	4	-	-	-
	Wychowanie na świecie (Education in the World)	-	2	1	-	-
	Różne aspekty działalności edukacyjnej (Different Aspects of Educational Activity)	2	1	-	-	-
10, 1983	Przyszłość wychowania (Future of Education)	2	1	1	-	-
	Pedagogika jako nauka (Pedagogy as Science)	-	2	1	-	-
	Kształcenie naukowe (Scientific Education)	4	3	-	-	-
	Szuka i wychowanie (Art and Education)	1	1	2	1	-

11, 1984	Szkoła i wychowanie (School and Education)	-	-	6	-	-
	Polityka oświatowa (School Policy)	1	3	3	-	-
	Działania innowacyjne (Innovation activities)	1	4	-	-	-
	Edukacja permanentna (Life-long Education)	1	2	-	-	-
12, 1985	Edukacja i praca (Education and Work)	1	1	3	-	-
	Pedagogika porównawcza – Światowy Kongres – Paryż 1984 (Comparative Education – World Congress – Paris 1984)	4	4	-	-	-
	Pedagogika porównawcza – Konferencja polsko-niemiecka – Warszawa 1983 (Comparative Education – Conference Polish-German – Warsaw 1983)	-	-	8	-	-
	Treść i cele edukacji (Contents and Goals of Education)	1	5	1	-	-
13, 1987	Wychowanie i praca (Education and Work)	9	4	-	-	-
	Pedagogika i filozofia (Pedagogy and Philosophy)	2	2	1	1	-
	System szkolnictwa (School System)	1	3	-	1	-
14, 1988	Wychowanie i kultura (Education and Culture)	1	-	4	-	-
	Szkolnictwo wyższe (Higher Education)	-	1	1	1	-
	Wychowanie – społeczeństwo – praca (Education – Society – Work)	1	1	-	-	-
	Pedagogika porównawcza (Comparative Education)	2	2	-	-	1
	Historia i przyszłość (History and Future)	1	2	1	-	-

15, 1989	Socjologia wychowania (Sociology of Education)	1	-	6	-	-
	Szkoła i wychowanie (School and Education)	-	2	5	-	-
	Rodzina i wychowanie (Family and Education)	-	-	4	-	-
	Sztuka i wychowanie (Art and Education)	5	3	-	-	-
16, 1992	Pedagogika, osobowość, wartości (Pedagogy, Personality, Values)	3	3	1	-	-
	Kultura, sztuka, edukacja (Culture, Arts, Education)	4	1	-	-	-
	Wybrane aspekty wychowania (Some Approaches to Educational Praxis)	3	4	1	-	-
17, 1992-93	Przedmowa (Foreword)	-	1	-	-	-
	W hołdzie B. Suchodolskiemu – Tribute to B. Suchodolski [tytuł sfingowany]	4	13	1	-	-
Razem:		176	179	59	35	1

Źródło: Opracowanie własne.

Przedstawione działy tematyczne potwierdzają konsekwentne przywiązanie komitetu redakcyjnego do idei „paidei”; przegląd spisów treści świadczy o ich dynamicznym charakterze, preferowaniu problemów ważnych ze względów teoretycznych i praktycznych, a także stałym dostosowywaniu tematyki rocznika do bieżących badań. Powtarzanie się niektórych kwestii dowodzi potrzeby pogłębionej analizy szczególnie ważkich zagadnień i wybranych zjawisk ówczesnej pedagogiki, które odzwierciedlały ewolucję tej nauki w omawianym okresie, a jednocześnie podzielały system poznawczy redakcji „Paidei”.

Komitet redakcyjny troszczył się o publikowanie zarówno tekstów poświęconych pedagogice jako refleksji filozoficznej, jak i prac z zakresu kształcenia i wychowania; zwracał także uwagę na problematykę form organizacji tych procesów oraz potrzebę kształcenia pedagogicznego.

Do druku kierowano prace autorów opisujących edukację człowieka jako proces historyczny, psychiczny, społeczny i kulturowy, ukazujących filozoficzne przesłanki teorii i praktyk edukacyjnych oraz definiujących miejsce pedagogiki wśród innych nauk. Nie zabrakło również dokumentacji zjawisk i przemian społeczno-edukacyjnych w różnych krajach, na podstawie których możliwe było stawianie diagnoz naukowych przydatnych dla praktyki. „Paideia” publikując prace empiryczne, dążyła do wyposażenia – wykładowców akademickich, badaczy problematyki edukacyjnej, nauczycieli, wychowawców, działaczy oświatowych – w wiedzę o skuteczności róż-

nego rodzaju zabiegów edukacyjnych, technik i narzędzi badawczych. Przyczyniała się w ten sposób do pobudzania zainteresowań badaczy i ukierunkowywania ich na określone przedmioty i dyscypliny wiedzy pedagogicznej, na przykład pedagogikę ogólną, teorię wychowania, dydaktykę, pedagogikę porównawczą, pracy czy dorosłych. Uwagę zwracają liczne prace, ujmujące człowieka i proces wychowania w duchu pedagogiki humanistycznej, zakorzenionej w pedagogice kultury i „nowym wychowaniu”. Ten bogaty i żywy nurt był skupiony głównie wokół Bogdana Suchodolskiego – który do tematów kluczowych zaliczał wychowanie dla przyszłości, w tym ideał współczesnego człowieka, strategię uczenia się przez całe życie oraz potrzebę zbudowania szkoły ukierunkowanej na przyszłość²⁹ – i Ireny Wojnar.

Ostatni tom „Paidei” był hołdem złożonym pamięci i dokonaniom Bogdana Suchodolskiego. Polscy i zagraniczni współpracownicy Profesora zarysowali jego sylwetkę naukową; scharakteryzowali ponad sześćdziesiąt lat twórczego życia i główne założenia jego poglądów pedagogicznych, w tym oryginalną koncepcję kierowania własnym życiem; jej powinowactwa w dziełach innych myślicieli oraz prac własnych odnoszących się do historycznej przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. We wstępie pióra Heliadora Muszyńskiego znalazła się też refleksja podsumowująca zasługi Bogdana Suchodolskiego jako redaktora „Paidei”: skuteczną realizację idei połączenia polskiej pedagogiki ze światową nauką raz podniesienie „żelaznych kurtyn” w imię swobody prowadzenia różnorodnych dyskursów na temat problemów współczesności i wychowania przyszłych pokoleń³⁰.

Łącznie w latach 1972 – 1992-93 w „Paidei” opublikowano 450 tekstów, w tym 440 artykułów, 2 wstępy redakcyjne i 8 sprawozdań. Najpopularniejszymi językami publikacji były angielski (179 tekstów) i francuski (176 tekstów). Zdecydowanie rzadziej autorzy posługiwali się językiem niemieckim (59 tekstów) i rosyjskim (35 prac), wyjątkowo dopuszczono do druku jeden artykuł w języku włoskim³¹.

Ta znacząca liczba tekstów była efektem współdziałania redakcji z 274 autorami. Współpracownikami „Paidei” byli badacze³² pochodzący ze wszystkich kontynentów, a reprezentujący takie kraje jak: Argentyna (1), Austria (1), Belgia (6), Brazylia (1), Bułgaria (6), Chiny (1), Czechosłowacja (9), Dania (2), Finlandia (3), Francja (25), Grecja (1), Hiszpania (5), Holandia (1), Indie (4), Iran (1), Izrael (1), Japonia (3), Jugosławia (8), Kanada (3), Kongo (1), Meksyk (2), Nigeria (2), Norwegia (1), Nowa Zelandia (1), NRD (7), Polska (76), Portugalia (1), RFN (28), Rumunia (6), Syria (1), Szwajcaria (3), Szwecja (2), Togo (1), USA (15), Węgry (5), Wenezuela (1), Wielka Brytania (14), Włochy (14), Zair (1), ZSRR (10). Ponadto ogłaszano

²⁹ C. Kupisiewicz, s. 15-16.

³⁰ H. Muszyński, s. 8.

³¹ Publikowanie w językach kongresowych, w przypadku periodyków PAN, nie budziło żadnych wątpliwości, a było, przez komitety PAN, wręcz zalecane, szczególnie w odniesieniu do dyscyplin, w których poziom polskiego środowiska naukowego dorównywał czołówce światowej. Zob. C. Dejnarowicz, J. Płoski, s. 142.

³² Niemożliwa jest szczegółowa i wyczerpująca charakterystyka środowiska autorów ze względu na miejsce zatrudnienia, gdyż „Paideia” nie podawała afiliacji według jednego, ściśle określonego wzorca; przy nazwiskach autorów często widniała tylko miejscowość lub kraj zamieszkania.

dokumenty sygnowane wyłącznie nazwą organizacji lub stowarzyszenia, na przykład pod nazwą UNESCO opublikowano cztery teksty.

Przedstawiona przynależność narodowa poświadcza dążenie komitetu redakcyjnego do partnerstwa z autorami pochodzącymi z różnych kręgów cywilizacyjnych i politycznych. Możliwość wypowiedzi i upowszechniania wyników badań na równych prawach mieli zarówno pedagodzy polscy jak i pochodzący z tzw. krajów socjalistycznych, zachodnich państw kapitalistycznych czy krajów trzeciego świata.

Uwagę zwraca liczne grono polskich badaczy, wśród których znaleźli się przedstawiciele większości krajowych ośrodków naukowych³³. Można uznać, że „Paideia” wokół tematyki wychowania, doskonalenia i intensyfikacji badań edukacyjnych zintegrowała reprezentantów różnych dyscyplin naukowych humanistyki w Polsce. Jako organ KNP PAN dbała o prawidłowy rozwój nauk pedagogicznych, włączała się w nurt prac w dziedzinie inspirowania, planowania i organizacji badań, propagowała dorobek polskiej myśli pedagogicznej oraz informowała zagranicznych czytelników o stanie oświaty i szkolnictwa w Polsce³⁴.

Tradycją stało się, że „Paideia” przyjęła rolę forum do przedstawiania prac naukowo-badawczych diskutowanych podczas międzynarodowych kongresów, konferencji i spotkań grup eksperckich.

Trzy pierwsze tomy wypełniły referaty wygłoszone podczas Międzynarodowego Kongresu Pedagogicznego w Warszawie (1969). Również kolejne kongresy stowarzyszenia AMSE/WAER były odnotowywane na łamach „Paidei”: poczesne miejsce w tomie 13 zajęły materiały kongresu w Madrycie (1985) poświęcone zagadnieniom wychowania i pracy, natomiast w tomie 16 zamieszczono wystąpienia na temat różnych aspektów wychowania wygłoszone podczas kongresu praskiego w roku 1989.

Intensywnie przebiegała współpraca „Paidei” z UNESCO. Początkowo zaowocowała wydaniem w tomie 6 dokumentu poświęconego – przyjętym podczas debaty generalnej na 35. sesji UNESCO w roku 1975 – kluczowym trendom w dziedzinie edukacji (*Grandes tendances dans le domaine de l'éducation*). Tekst kreślił kwestie podstawowych problemów edukacyjnych na świecie, dostępu do edukacji, a zwłaszcza do szkolnictwa wyższego, zagadnień innowacji oraz kształcenia ustawicznego. Redakcja w ten sposób nie tylko pośredniczyła w dostępie do tego ważkiego aktu,

³³ Dominowali naukowcy uczelni warszawskich, m.in.: Zygmunt Dąbrowski, Krystyna Czerniewska, Maciej Demel, Henryk Depta, Kazimierz Dobrzyński, Marian Falski, Zbigniew Czeczot-Gawrak, Michał Gmytrasiewicz, Henryk Hollender, Aleksander Hulek, Irena Janiszowska, Aleksander Kamiński, Zofia Kietlińska, Jan Kluczynski, Tadeusz Kotarbiński, Mikołaj Kozakiewicz, Czesław Kupisiewicz, Jerzy Kubin, Konstanty Lech, Tadeusz Lewowicki, Zofia Lisowska, Józef Miąso, Adolf Molak, Bogdan Nawroczyński, Tadeusz Nowacki, Wincenty Okoń, Eugeniusz Olszewski, Mieczysław Pęcherski, Bogdan Suchodolski, Ignacy Szaniawski, Władysław Tatarkiewicz, Wanda Telakowska, Anna Trojanowska-Kaczmarek, Lucjan Turowski, Irena Wojnar, Stefan Wołoszyn, Jadwiga Woźnicka, Ryszard Wroczyński. Oprócz tego w „Paidei” m.in. publikowali: Ludwik Bandura, Romana Miller, Kazimierz Podoski (Gdańsk); Jadwiga Bińcowska, Maria Bolechowska, Józef Pieter, Andrzej Radziejewicz-Winnicki, Henryk Siemieniak, Jan Zaremba (Katowice); Maria Gołaszewska, Tadeusz Gołaszewski, Włodzimierz Szewczuk (Kraków); Zdzisław Cackowski, Zofia Krzysztoszek, Janusz Plisiecki (Lublin); Karol Kotłowski (Łódź); Zygmunt Łomny, Józef Madeja (Opole); Maria Kozielska, Stanisław Kowalski, Leon Leja, Heliodor Muszyński (Poznań); Stefan Kościelecki (Toruń); Ryszard Łukasiewicz, Anna Przeclawska, Krzysztof Przeclawski (Wrocław).

³⁴ Tomy 4 i 5 zamieściły działy tematyczne w całości poświęcone edukacji w PRL (m.in. opublikowano *Raport o stanie oświaty* opracowany przez komitet ekspertów w latach 1971-1973) oraz polskiemu wkładowi w edukację.

ale i wytyczyła kierunki badań, wyniki których zamierzała w przyszłości ogłosić. W tym samym numerze zamieszczono również rozprawy przedstawione podczas ogólnoeuropejskiej konferencji dyrektorów placówek oświatowych i badawczych zorganizowanej przez UNESCO, Institute for Education w Hamburgu (1976) oraz konferencji ekspertów „Experts internationaux sur les Finalites et les Théories de l'Education, UNESCO” w Paryżu (1976).

Szczególony charakter miał tom 8, w którym opublikowano czternaście referatów wygłoszonych podczas obrad Seminarium na temat Perspektywicznego Rozwoju Edukacji (Seminar on Long-Term Prospects for the Development of Education), zorganizowanego przez International Institute for Educational Planning w Paryżu (1978). Z tego względu do stopki redakcyjnej tomu obok Ossolineum dodano copyright UNESCO.

W tomie 12 pomieszczono dwa działy tematyczne poruszające efekty zastosowania odmiennych systemów wychowawczych w różnych krajach. Był to plon obrad 5. Światowego Kongresu Pedagogiki Porównawczej w Paryżu w roku 1984 oraz polsko-niemieckiej konferencji „Metodologiczne problemy porównawczej nauki o wychowaniu” zorganizowanej przez KNP PAN w Warszawie w roku 1983³⁵.

Również inne tomy prezentowały pojedyncze materiały z konferencji, organizowanych przez międzynarodowe organizacje i stowarzyszenia o profilu pedagogicznym; mowa tu m.in. o 5. kongresie stowarzyszenia Association Internationale de Recherche sur la Personne de l'Enseignant, który obradował w 1988 r. w Aveiro; 13. konferencji towarzystwa Comparative Education Society in Europe w Budapeszcie w 1988 r.; 19. Światowym Kongresie organizacji OMEP (Organisation Mondiale pour l'Education Prescolaire) afiliowanej przy UNESCO, który odbył się w Londynie w roku 1989.

Edytorstwo

„Paideia” była przygotowywana do druku i drukowana we Wrocławiu przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk. Jak wspomina Irena Wojnar [...] *współpraca z Ossolineum była bardzo sympatyczna, nasze pismo pilotował i realizował redaktor Edward Rutkowski, solidny i sprawny*³⁶. W jego zakresie leżały prace organizacyjne, adiustacja, dbałość o graficzne opracowanie rocznika, współpraca z korektą i drukarnią. Skład i łamanie kolejnych numerów pisma wykonywało kilka drukarni: Wrocławska Drukarnia Kartograficzna, Wrocławskie Zakłady Graficzne, Łódzka Drukarnia Akcydensowa, Drukarnia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Wrocławska Drukarnia Naukowa, I-BiS we Wrocławiu.

Ważnym czynnikiem określającym zasięg oddziaływania czasopisma naukowe-

³⁵ M. S. Szymański, *Dwanaście polsko-niemieckich konferencji pedagogicznych z lat 1983-2009*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2010, nr 1, s. 159.

³⁶ I. Wojnar, *List...*

go jest wysokość nakładu. W przypadku „Paidei” był on zmienny, aczkolwiek nie ulegał wielkim wahaniom. Lata 1972-1980 to okres kiedy wysokość nakładu była względnie stała i oscylowała wokół 600 egzemplarzy; po roku 1981 liczba drukowanych egzemplarzy zaczęła maleć³⁷. Podobnie kształtowała się liczba stron poszczególnych woluminów. Średnia objętość jednego tomu to 312,7 stron; jednakże w latach 1972-1980 wyniosła ona 364,5 strony, podczas gdy w okresie 1981-1993 już tylko 266,6.

Obserwowany spadek nakładu i objętości pisma był prawdopodobnie wynikiem postępującej w latach 80. XX w. stagnacji i kryzysu polityczno-gospodarczego, negatywnie oddziałujących na rozwój krajowego życia naukowego. Można przypuszczać, że oszczędności czynione wówczas również w budżecie nauki i szkolnictwa wyższego – liczba realizowanych projektów badawczych, organizowanych sesji i seminariów, a także możliwości wyjazdów na konferencje zagraniczne wpłynęły na zawartość treściową pisma; skutkowały również mniejszym dopływem środków na finansowanie samej działalności wydawniczej.

Tabela 2. Nakład i objętość „Paidei”, zakłady poligraficzne w których była drukowana

Tom i rok	Nakład liczba egzemplarzy	Objętość woluminów		Drukarnia
		liczba arkuszy wydawniczych	liczba stron	
1, 1972	500+120	33,60	533	Wrocławska Drukarnia Kartograficzna
2, 1972	530+120	35,20	543	Wrocławska Drukarnia Kartograficzna
3, 1973	530+120	20,80	324	Wrocławska Drukarnia Kartograficzna
4, 1975	600	21,10	300	Wrocławska Drukarnia Kartograficzna
5, 1976	550	18	258	Wrocławskie Zakłady Graficzne
6, 1978	600	21,70	311	Łódzka Drukarnia Akcydensowa
7, 1980	600	23,40	320	Wrocławskie Zakłady Graficzne
8, 1980	640	23	327	Wrocławskie Zakłady Graficzne
9, 1981	500	19,20	271	Drukarnia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu

³⁷ W latach 1992-1993 redakcja nie podała liczby nakładu.

10, 1983	500	20,80	296	Drukarnia Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu
11, 1984	500	21	308	Wrocławska Drukarnia Naukowa
12, 1985	500	20,60	307	Wrocławska Drukarnia Naukowa
13, 1987	470	20,10	296	Wrocławska Drukarnia Naukowa
14, 1988	420	18,60	277	Wrocławska Drukarnia Naukowa
15, 1989	400	20,60	311	Wrocławska Drukarnia Naukowa
16, 1992	brak danych	12,40	167	Wrocławska Drukarnia Naukowa
17, 1992-93	brak danych	12	167	I-BiS Wrocław

Źródło: Opracowanie własne.

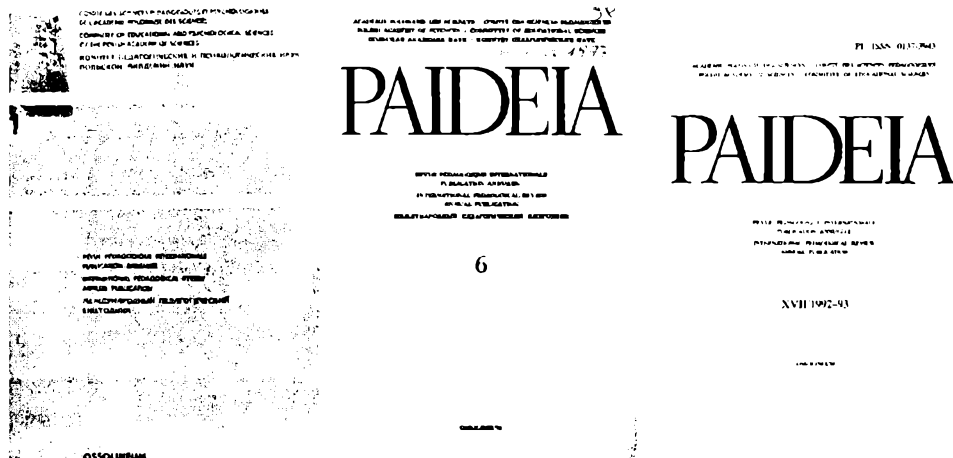
Szata graficzna „Paidei” zmieniła się trzykrotnie. Jej pierwotną wersję zaprojektował Grzegorz Koterski. W jego opracowaniu (t. 1-5) okładka miała kolor brązowy, a w polu pomiędzy dwoma zielonymi pasami zamieszczono tytuł drukowany pomarańczową czcionką (minuskulą szeryfową); na lewo od tytułu widniał numer tomu, powyżej – nazwa instytucji sprawczej, poniżej – podtytuł i nazwa wydawcy, zapisane czarnymi kapitalikami³⁸.

Kolejne dwa projekty przygotował Edward Kostka. W jego koncepcjach dominował pomarańczowy kolor okładki oraz czarna czcionka napisów. Początkowo tytuł eksponowano na białym pasie (t. 6-7), później tło przybrało jednolity kolor (t. 8-17).

Wzdłuż grzbietu okładki umieszczano tytuł i numer tomu.

³⁸ Nazwa instytucji sprawczej i podtytuł każdorazowo były podawane w trzech językach: francuskim, angielskim i rosyjskim.

Ilustracja 1. Okładki „Paideia” t. 1 (1972), t. 6 (1978), t. 17 (1992/93)

Źródło: Materiały ze zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach.

Od tomu siódmego w prawej górnej części okładki oraz na stronie redakcyjnej podawano numer identyfikacyjny – PL ISSN 0137-3943. Druga strona okładki była pusta, podczas gdy na trzeciej – od tomu 7 publikowano wykaz dotychczas wydanych tomów wraz z ich objętością i informacją o warunkach zakupu i prenumeraty za pośrednictwem ARS POLONA³⁹. Niezmienny pozostawał wygląd strony tytułowej, na której widniały – wyłącznie w języku polskim – nazwa instytucji sprawczej, tytuł, podtytuł, numer tomu, wydawnictwo i rok wydania⁴⁰. Spisy treści podawały nazwy działów tematycznych w trzech językach kongresowych (francuskim, angielskim i rosyjskim), natomiast tytuły prac były publikowane wyłącznie w języku oryginału.

Zakończenie

„Paideia” powstała i rozwijała się pod patronatem intelektualnym i organizacyjnym Bogdana Suchodolskiego. Była pismem ogólnopedagogicznym; jej treść formalnie nie była ograniczona żadnymi ramami i obejmowała zarówno teoretyczne jak i praktyczne problemy formowania człowieka (od najmłodszych lat po wiek dojrzwały).

Zasadniczy cel rocznika – otwartość i upowszechnianie wartości humanistycznych przez edukację i wychowanie – realizowano w drodze dialogu teoretyków i praktyków pedagogiki oraz specjalistów dziedzin pokrewnych, pochodzących z różnych krajów i środowisk.

³⁹ Wyjątkiem od tej reguły były: t. 16, w którym strona 4. okładki prezentowała możliwości sprzedaży edycji ossolińskich oraz współpracy z wydawnictwem; t. 17 – niezadrukowane s. 3 i 4 okładki.

⁴⁰ Jedynie w tomie 17. na stronie przytytułowej zamieszczono polską tytulaturę, zaś na tytułowej – w języku francuskim i angielskim.

„Paideię” charakteryzowało bogactwo tematyczne oraz wysoki poziom merytoryczny artykułów i rozpraw. Treści publikowane na jej łamach stanowią transmisję teorii pedagogicznych, opisujących fakty, zjawiska i procesy związane z wychowaniem, nauczaniem oraz kształceniem w drugiej połowie XX w.; mogą zatem posłużyć współczesnym badaczom do odtworzenia tendencji rozwojowych polskiej i światowej pedagogiki oraz oświaty tego okresu.

Bibliografia:

Czasopiśmiennictwo pedagogiczne w Polsce Ludowej. Praca zbiorowa, pod red. Franciszka Filipowicza, Warszawa 1981.

Dejnarowicz Czesław, Płoski Józef, *Periodyki Polskiej Akademii Nauk – na cenzurowanym*, „Nauka Polska” 1981, nr 5-6, s. 127-148.

Duraj-Nowakowa Krystyna, *Bogdana Suchodolskiego koncepcje paidei inspiracjami pedagogiki systemologicznej*, „Kwartalnik Edukacyjny” 2006, nr 2, s. 3-16.

Editorial, „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” 1972, t. 1, s. 9-10.

Filipowicz Franciszek, *Pojęcie i klasyfikacja czasopism pedagogicznych*, w: *Czasopiśmiennictwo pedagogiczne w Polsce Ludowej. Praca zbiorowa*, pod red. Franciszka Filipowicza, Warszawa 1981, s. 14-91.

Filipowicz Franciszek, *Zarys rozwoju polskiego czasopiśmiennictwa pedagogicznego*, w: *Czasopiśmiennictwo pedagogiczne w Polsce Ludowej. Praca zbiorowa*, pod red. Franciszka Filipowicza, Warszawa 1981, s. 20-61.

Jarowiecki Jerzy, *Czasopisma pedagogiczne w Polsce*, w: *Encyklopedia pedagogiczna*, pod red. Wojciecha Pomykała, Warszawa 1993, s. 80-87.

Juszczak Stanisław, „The New Educational Review” czyli *O procesie umiędzynarodowienia polskiego naukowego periodyku pedagogicznego*, „Ruch Pedagogiczny” 2012, nr 4, s. 187-192.

Kuberski Jerzy, *O jakościowo wyższy etap działalności czasopism pedagogicznych*, w: *Czasopiśmiennictwo pedagogiczne w Polsce Ludowej. Praca zbiorowa*, pod red. Franciszka Filipowicza, Warszawa 1981, s. 64-70.

Kupisiewicz Czesław, *O Bogdana Suchodolskiego refleksjach na temat pedagogiki i wychowania oraz ich aktualności*, w: *O pedagogice Profesora Bogdana Suchodolskiego w 110. rocznicę urodzin*, pod red. Czesława Kupisiewicza, Bogusława Śliwerskiego, Sosnowiec 2014, s. 7-18.

Markiewicz Władysław, *Obecność Bogdana Suchodolskiego w polskim życiu naukowym*, w: *Profesor Bogdan Suchodolski. Jego filozofia, myśl pedagogiczna i działalność*, kom. red. Irena Wojnar, Henryka Kwiatkowska, Zbigniew Kwieciński, Warszawa 1996, s. 56-58.

Muszyński Heliodor, *Foreword*, „Paideia. Międzynarodowy rocznik pedagogiczny” 1992-93, t. 17, s. 7-11.

Pęchowski Mieczysław, *Komitet Nauk Pedagogicznych 1953-1977*, w: *Komitety Naukowe w okresie 25-lecia Polskiej Akademii Nauk*, t. 2, *Komitety naukowe Polskiej Akademii Nauk w dziedzinie nauk społecznych*, Warszawa 1978, s. 141-161.

Słowo wstępne, „Paideia. Przegląd dydaktyczno-naukowy z zakresu filologii klasycznej” 1948, nr 1, s. 1-2 [dostępny online: <http://dlibra.umcs.lublin.pl/dlibra/docmetadata?id=8399&from=publication>].

Szymański Mirosław S., *Dwanaście polsko-niemieckich konferencji pedagogicznych z lat 1983-2009*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2010, nr 1, s. 157-166.

Wojnar Irena, *Bogdan Suchodolski (1903-1992)*, w: *Myśliciele o wychowaniu*, t. 2, red. nauk. Czesław Kupisiewicz, Warszawa 2000, s. 391-409.

Wojnar Irena, *Człowiek i świat człowieka. Kilka refleksji o twórczości Profesora Bogdana Suchodolskiego*, „Edukacja” 1993, nr 1, s. 7-13.

Wojnar Irena, *The International Congress of Pedagogues. Warsaw, September 4-9, 1969*, „Paideia” 1972, t. 1, s. 521-533.

Wojnar Irena, *List z dn. 14 lutego 2016 r.* [rkps].

Wojnar Irena, „Paideia” 1972/1973, „Kwartalnik Pedagogiczny” 1974, nr 4, s. 281-283.

Wojnar Irena, *Profesor Bogdan Suchodolski w Uniwersytecie Warszawskim*, w: *Bogdan Suchodolski – osoba i myśl. Zbiór studiów*, pod red. Ireny Wojnar, Warszawa 2014, s. 210-220.

Żywczok Alicja, *Paideia*, w: *Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku*, t. 4, red. nauk., przewodn. kom. red. Tadeusz Pilch, Warszawa 2005, s. 7-8.

MARIA KYCLER

“Paideia. International Pedagogical Review” as a forum for exchange of ideas on the problems of education and research

Published by the Committee of Educational Sciences of the Polish Academy of Sciences, “Paideia” appeared in the years 1972 – 1992-93. The author, based on the contents of the review, presents its history, and the formal and publishing features. She puts emphasis on the role of editor-in-chief prof. Bogdan Suchodolski in shaping “Paideia”’s profile and program, as a journal open to new ideas, research and pedagogical practice in the country and abroad. It discusses the structure and characteristics of the published articles, as well as review’s international coverage.